

La nostra toponímia

JOAN VILLAPLANA I VILLALONGA

Estimats lectors de Tossal Gros, i en especial els de la secció de la nostra toponímia, una vegada més us presento des d'aquestes planes les meues investigacions sobre aquests noms propis, tan nostres, que usem sense adonar-nos, que diem sense entendre'ls, i que quasi sempre ens volen comunicar, des del silenci de la seua fisonomia, el contingut i significat de la seua forma primigènia, de vegades gastada per l'ús, amagada per fonètiques afegides, capgirada pel temps, però encara ufana si sabem apreciar-la i interpretar-la, i per què no, també imaginar-la.

Cal pensar que un topònim és el nom propi d'un lloc, i que els antics mai no batejaren un indret a la babalà, de caprici; ficaven un nom a un lloc perquè aqueix nom i aquell indret que nomenaven amb aqueix nom, estaven íntimament lligats, relacionats, identificats, reconeguts l'un en l'altre i l'altre en l'un.

I eixa és la grandesa de la Toponímia: són noms amb un sentit concret, amb una significació completa, amb una intenció de nomenar clara, amb uns senyals d'identitat profunds, que a més han pogut i sabut sobreviure als entrebancs de la inèrcia, de les guerres, els repoblaments, les substitucions lingüístiques i culturals, el desgast de la seua prosòdia, la indiferència del poder..., el devenir, i que a nosaltres només ens demanen (si volem prestar-los atenció) el conèixer-los, conservar-los, interpretar-los i transmetre'ls, molt poca cosa, però un petit repte.

I bé, amb aqueixa finalitat continuem la nostra toponímia:

RABOSA (partida de la ...) nom donat a una partida i font del terme de les Coves, documentada ja al segle XVIII com a topònim. Es diu així al lloc on abunda l'animal que coneixem per aquest nom a les terres valencianes, mentre que a les catalanes se'l coneix com a guineu.

RACONS (partida dels...) aquest topònim prové de l'àrab rukún que vol dir exactament lloc petit, receracat i amb unes delimitacions molt concretes.

RACÓ TOMBA (partida del...) racó és el topònim anterior, però en aquest cas ve individualitzat pel verb tomba (de tombar = caure) fent referència a un penya-segat que hi ha de cara al nord, baixant i a la marge dreta del riu de les Coves, enfront de l'Illa.

RAJOLAR (partida del...) és el nom

que es dona a la bòbila o rajoleria a les nostres terres, i per aquest nom es coneix una partida a la vora de la partida de l'Argila. El rajolar de Tino Quatra dona nom a la partida, i treia la matèria prima de la partida veïna.

REGADIU (partida del...) aquest topònim és molt gràfic i vol dir " terreny que es rega ", i de fet és una partida vora riu, que antigament es regava per mig d'una sèquia que naixia riu amunt cap a la Venta la Figuera.

ROCA (moli la...) es diu així perquè està situat al peu de la roca de la Moreria, i fou construït per la família molinera dels Albella (Perances) i heretat per una filla que va casar amb un Muñoz (Franxos). Aquest molí va ser el bressol de la nissaga dels Muñoz Albella (Moliners) estesa al llarg del segle XX per les Coves, Castelló, València, Barcelona, Lleida, França (Pirineus Orientals, Herault) i Estats Units (Nova York, Denver, Florida, Puerto Rico) amb un centenar molt llarg de descendents directes.

ROCA TRAVESSERA (partida de la ...) es diu així a les terres que envolten la roca que, com una barrera que volgués parar el riu de les Coves, el travessa, quan baixem, des de l'esquerra i el desvia cap a la dreta, tot abans d'arribar al Molí en Civit.

ROMIGUER (partida del...) romiguer és la varietat dialectal del terme romeguer o planta romeguera, la qual té tronc espinós i flors blanques, amb un fruit negre o blavós comestible i anomenat móra. Del llatí rumicaria, derivat de rumex (nom de planta espinosa).

ROMPUDES (partida de la ...) rompu-des són les accions i els efectes de rompre. Si ho apliquem a la terra, rompre és l'acció de cavar profundament la terra per conrear-la i també es diu rompu-des a les terres a les quals se'ls ha tret i cremat vegetació a fi i efecte de conrear-les.

ROPA (mas de...) es coneixia per arropers els qui confiten l'arrop, per la qual cosa el mas deuria prendre nom de la confecció de l'arrop (la ropa, també dit) que es feia del most dolcíssim de les vinyes i fruiters d'aqueixes comarques, o del nom dels artesans (els ropers) que n'eren els artífex.

ROQUES DE RITO (partida de les ...) coneguda també com a les Roques, són les terres entre el riu de Vilanova i el penya-segat rocós que per la cara de ponent presenta la roca de la Moreria, a més de bona part del seu cim. Cal dir però, que Rito és la forma dialectal de Ritu, del llatí ritum, i que vol dir cerimònies d'un culte. Arribats a aquest punt, amics lectors, ¿no us sembla curiós que la nostra toponímia ens parle de rito/ritu o cerimònia d'un culte al voltant d'una roca (la Moreria) que sempre ha tingut entre els covarxins de tots els temps la consideració i percepció d'oculta, màgica, misteriosa, esotèrica...? Recordeu aquella cançó popular, tan nostra que diu: " quan toca l'Ave Maria, les bruixes a la Moreria... ". ¿Qui sap per què les Roques de Rito són l'esquena i el cim de la roca Moreria, i aquesta és la cara coneguda de les Roques de Rito? Si guardaren relació i fórem capaços de desxifrar-la de ben segur que serien roques cerimonials i màgiques.

(Continuarà)